

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie (Katedra teorie kultury)

Teze disertační práce

Dějiny a přítomnost afirmativních opatření v USA, České republice a dalších vybraných zemích

The History and Presence of the Affirmative Action in the USA, in The Czech Republic and some other Countries

Školitel: Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.

Rok odevzdání práce: 2016

Mgr. Jakub Štědroň

Ve své práci se zaměřuji na jeden z pro mne nejzajímavějších a zároveň nejproblematictějších fenoménů moderní americké společnosti posledních 50 let, jímž je ucelený systém afirmativních akcí (v češtině se vžilo též označení pozitivní diskriminace, viz. v kapitole níže). Ten si za svůj cíl vytyčil nastolení sociální spravedlnosti mezi jednotlivými etnickými skupinami, které spoluvytvářejí obdivuhodnou pestrost dnešní Ameriky.

Práci samotné předchází teoretická kapitola, jež přináší obecnou definici pojmu diskriminace a je doplněna o základní právní dokumenty upravující zákazy různých forem a druhů diskriminace.

První část práce je historickým exkurzem do doby otroctví a následně segregace, kdy myšlenky rovnosti a osvícenství, na kterých byly založeny moderní Spojené státy, narážely ostře na každodenní realitu. Historickému přehledu jsou věnovány i kapitoly III až VII. Po nich následují „skutečné“ dějiny afirmativních opatření, které dostaly široký prostor v kapitolách IX až XXII. Tyto kapitoly přibližují bouřlivá šedesátá léta s jejich bojem za občanská práva i rovnost ras a pohlaví. Toto období přineslo nové paradigma nejen ve vnímání a řešení celospolečenských otázek. Ve zkratce se seznámíme s osobnostmi společenských věd, jako je Robert Fullinwider, Thomas Nagel či Judith Thomsonová, kteří svým angažovaným psaním přispěli k tomu, že se podstatná část amerických společenských a politických elit cítila být na nastávající změny připravena. V sedmdesátých a osmdesátých letech pak velkým tématem bude dopad afirmativních opatření na pracovní trh a později též na systém přijímacího řízení na vysoké školy a univerzity. Zejména případ vysokých škol, jejichž intelektuální a svobodomyšlné klima formovalo mnohé zastánce afirmativních akcí, a později podnítilo i široké celospolečenské debaty, které volaly po přehodnocení afirmativních opatření s poukazem na skutečnost, že situace současné Ameriky je již v mnohém jiná, než bývala před čtyřiceti lety. Kapitoly XXIII, XXIV a XXV pak ukazují, jak tato změna může vypadat a kterým směrem by se systém cílené pomoci měl ubírat, aby efektivněji pomáhal a sloužil všem potřebným bez ohledu na etnický či náboženský původ nebo pohlaví. Afirmativní akce by se tak napříště měly stát spíše pomůckou sociálního vzestupu pro příslušníky nižších středních či dělnických vrstev všech etnických či

národnostních skupin bez výjimek. Při psaní těchto kapitol jsem vycházel z prací předního amerického sociálního teoretika Richarda D. Kahlenberga nebo profesora filosofie Michiganské university Carla Cohena.

Na závěr dizertační práce jsou pak v krátkém přehledu prezentovány příklady pozitivní diskriminace ze zemí jako Jižní Afrika, Indie, Malajsie, Austrálie či rozhodnutí Evropského soudního dvora, jež se týkají i tématu afirmativních opatření.

Přívrženci afirmativních opatření argumentují, že společnost není homogenní a jednobarevná a proto nedostačuje pouze přijmout zákony, které zavádějí stejná pravidla pro všechny a doufat, že přirozený vývoj povede k větší spravedlnosti. Ve společnosti budou totiž stále existovat mechanismy, instituce a struktury, které nerovnost reprodukují, aniž bychom si toho byli vědomi. Příkladem může být např. systém vzdělávání, který reprodukuje nerovnost a tradiční stereotypy, i když je vnímáme jako neutrální. Proto je nutné uplatňovat určitá aktivní opatření, která se snaží na tuto situaci reagovat a urychlit zavádění skutečné rovnosti.

Afirmativní akce obecně souvisejí s pojmy nediskriminace a rovné příležitosti. Jejich cílem je kompenzace za předchozí diskriminace (což je ostatně na začátku doktorské práce formou historického exkurzu podrobněji popsáno). Ta má umožnit, aby diskriminovaná skupina osob mohla soutěžit s favorizovanou skupinou za stejných podmínek nebo, což je spornější, aby byla rovnost zajištěna přímo formou rovného výsledku. Speciální opatření přijatá s tímto cílem nejsou myšlenkou novou. Poprvé byla zaváděna ve Spojených státech již v 30. letech, aby vyrovnala předchozí diskriminační praktiky užívané v zaměstnání proti odborovým organizátorům a členům, a později byla užitá ve prospěch válečných veteránů k jejich znovu zapojení do pracovního trhu. Zdravotně postižení patří mezi další skupinu, která má dlouhodobý prospěch ze zvýhodňujících pracovních programů vycházejících vstříc jejich specifickým potřebám. Jestliže někteří kritici argumentují faktem, že afirmativní akce všemožně napomáhající vyrovnaným výsledkům jsou naprosto nepřijatelné pro ekonomiky vyznávající volnost podnikání a volný trh, stoupenci afirmativních akcí naopak zdůrazňují, že koncepce trhu práce musí být realistická, a tudíž by měla uznat, že pokud není společnost

barvoslepá nebo není stejnobarevná, měla by v zásadě nějaká proaktivní opatření uplatňovat. I když plánování nemusí být vždy ideální, jakékoliv opatření je lepší než žádné. Metody shromažďování údajů se zlepšují, efektivnější kontrolu umožňuje monitoring. Takové programy vyžadují spíše méně než více podpory a kromě výhody širšího zapojení pracovní síly byly prokázány i výhody ekonomické. Zároveň ovšem platí, že při posuzování afirmativních akcí dochází k určitému rozporu. Ten se týká faktu, že afirmativní akce sice dávají znevýhodněným skupinám šanci získat zkušenost, zároveň ale upevňují pocit, že zvýhodněné menšiny dlouhodobě nedosahují a ani nebudou dosahovat srovnatelných výsledků s majoritní společností.

I přes desítky let staré debaty o smyslu těchto akcí jednotlivé vlády dál pokračují v legislativních úpravách s cílem pomoci znevýhodněným skupinám obyvatel, které jsou nejčastěji definovány jako *trpící předchozí diskriminací na základě barvy pleti, pohlaví nebo zdravotního postižení*. Svědčí o tom přijetí právních předpisů např. v Jihoafrické republice nebo v Namibii koncem roku 1998, podle kterých se rovnost v zaměstnávání dosahuje prostřednictvím různých nástrojů, včetně afirmativních akcí. V některých dalších zemích je pak tento koncept používán i v boji proti diskriminaci na základě pohlaví. V této souvislosti je zajímavé podotknout, že ne vždy musí být preferovanou skupinou ženy. Důkazem je vyhláška norské vlády č. 622 o zvláštním zacházení s muži, která byla přijatá 17. července 1998. Ta totiž upravuje provádění akcí ve prospěch mužů v těch zaměstnáních, kde jsou podprezentováni – tj. při vzdělávání a péči o děti. Narovnávat se děje prostřednictvím rekvalifikací a vytvářením pracovních příležitostí; zároveň upravuje procedurální pravidla k prosazení jejich rovnosti.

Koncem 90. let vydaly vyšší soudní instance některých zemí světa zásadnější rozhodnutí týkající se afirmativních akcí, a tím tak opět rozvířily akademickou i veřejnou debatu o užitečnosti speciálních opatření překonávající předchozí a mnohdy stále pokračující diskriminaci. Konkrétní situace v různých světových zemích jsou blíže popsány v příloze této práce.

Legislativní podpora a praktické uplatňování afirmativních akcí v České republice

S afirmativními akcemi narazíme v českém prostředí na první problém hned záhy, a to lingvistický. Jak vlastně vhodně do češtiny převést termín *affirmative action*? Jaký je lexikální a sémantický ekvivalent výrazu *affirmative* a jaký pak přesný význam slova *action*? Pozitivní diskriminace? „*Jak může být něco, jako třeba diskriminace, co je svou samou podstatou špatné, zároveň pozitivní?*“ ptá se ve svém článku Chvála pozitivní diskriminace Dominik Lukeš.¹

V časopisu Českého helsinského výboru pro lidská práva zmiňuje Tomáš Kamín² některé varianty českých termínů *affirmative action*. Ty začínají zřídka užívaným výrazem angažovaná *vstřícnost* (historik a amerikanista Jiří Hanuš³), přes vyrovnávací postupy (s variantami substantiv jako akce, přístupy, programy), které používá velká část české akademické a intelektuální obce, ale i politici (např. Petr Úhl a Pavel Rychetský⁴), až po *pozitivní akce* (Jitka Gjuričová, ředitelka odboru prevence kriminality MV ČR či romský aktivista Karel Holomek) a *preferenční programy* (býv. místopředseda Senátu Parlamentu ČR Petr Pithart⁵).

Používání výrazu pozitivní diskriminace je rozšířené zejména u jejích kritiků, kteří svůj negativní postoj k ní vyjadřují i používáním dalších pejorativně zabarvených výrazů jako *diskriminace naruby* (z anglického *reversed discrimination*), rasismus naruby či rasové zvýhodnění. S těmito pojmy operuje konzervativní pravice (např. Roman Joch), ale s oblibou po nich sahá i krajně pravicová scéna. Kritika se v tomto případě neomezuje pouze na oprávněnou logickou nesmyslnost termínu *pozitivní diskriminace* jako dvou pojmů, které jsou čistě logicky vzato ve

---

¹ Lukeš, Dominik: Chvála pozitivní diskriminace. Literární noviny., roč. 16, č. 41.

² Kamín, Tomáš: 2000 – Lidská práva ČHV. č. 3, s. 21 – 30.

³ Hanuš, Jiří: 1992 – USA - soumrak vzdělání? Přítomnost, s. 27.

⁴ Vládní dokument Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti (2000).

⁵ Pithart, Petr: 1998 – Zvýhodňování znevýhodněných - právo na nerovnost? Minulost a současnost práv občanů, národů a národnostních menšin. 1. vyd. Klub UNESCO, Kroměříž, s. 31.

vzájemném protikladu („*contradictio in adiecto*“), ale většinou míří na logičnost a prospěšnost tohoto systému jako celku.⁶

Sousloví pozitivní diskriminace někdy vzbuzuje negativní emoce u české veřejnosti, kterou je často vnímána a priori jako neoprávněné zvýhodňování Romů a diskriminace příslušníků majority či neodůvodněné zavádění kvót pro menšiny. Tomáš Kamín si všímá ještě jednoho hlediska, a tím je postoj samotných Američanů k termínu *pozitivní diskriminace/positive discrimination*. Přijde jim nejen jako nevhodný a nesprávně vystihující povahu afirmativních akcí, ale dokonce jako nebezpečný, vyvolávající četná nedorozumění a nepřiměřeně redukcující. Uživatelé tohoto pojmenování nejen nechápou celou šíři problematiky, ale ve své neznalosti a ideologii způsobují nahrazování skutečnosti fikcí.⁷

První dokument, v němž se u nás oficiálně objevuje termín afirmativní akce, je tzv. Bratinkova zpráva z roku 1997. Zpráva o stavu romských komunit, pojmenovaná podle tehdejšího ministra bez portfeje a svého předkladatele Pavla Bratinky, zmiňuje toto sousloví v souvislosti se snahou najít cestu, jak napomoci Romům k lepšímu postavení ve společnosti. Tento vládní dokument podle Pavla Barši představuje bod obratu v celospolečenské reflexi soužití většinové společnosti s Romy.⁸ Celý dokument vznikl na základě masové emigrace Romů z České republiky na konci devadesátých let minulého století, která začala vážně ohrožovat základní zájmy a politické cíle české společnosti, a byl rozdělen na dvě části. První část pod názvem *Jednotlivé aspekty a úrovně problémů vyplývajících ze soužití s romskou komunitou* a analyzovala stávající situaci, druhá část s popisným titulkem *Romská komunita a její situace podle názorů představitelů státní správy, policie, romských a proromských iniciativ na úrovni okresů České republiky, okresních a dalších vybraných měst*. Tato kapitola nabízela konkrétní opatření a doporučení jednotlivým resortům a též přednostům okresních úřadů.

Cílem opatření bylo především zlepšení podmínek života romské komunity a zapojení jejích příslušníků do vzdělávacích a pracovních procesů. V samém

---

⁶ Facebooková stránka Stop Pozitivní Diskriminaci Stop Rasismu Naruby. [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <https://cs-cz.facebook.com/pages/Stop-Pozitivni%C3%AD-Diskriminaci-Stop-Rasismu-Naruby/386796124753899>

⁷ Kamín, Tomáš: 2000, s. 20-31.

⁸ Barša, Pavel a Baršová, Andrea: 2003 Afirmativní akce: Jiná diskriminace, anebo cesta k různosti. In: *Sborník prací FSS MU*. Brno, Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080305104524.pdf>

*závěru druhé části zprávy se uvádí: „ ... Výkon státní správy se opírá o evidenci cílových skupin obyvatelstva. Zde narážejí její zaměstnanci na neřešitelný rozpor mezi dvěma principy. Občanským a, řekněme, diskriminačním. Občanský, zajišťující relativně rovný individuální přístup ke komukoli bez ohledu na národní, etnickou či jinou skupinovou příslušnost, není schopen pomoci při řešení specifických problémů skupiny obyvatel a jejích členů, a to zejména existují-li silné vnitroskupinové vazby. Více než polovina státních zaměstnanců by evidenci Romů podpořila s cílem pozitivní diskriminace, domnívají se, že evidence by napomohla prosazování integračních programů. Mají-li být vládní opatření k postupnému zlepšování situace romské komunity v České republice účinná, je třeba zaměřit pozornost nejen na odstraňování její vlastní sociální, vzdělanostní aj. degradace (příčin i důsledků) a posilování identity. Současně je nutné vytvářet podmínky pro realizaci vstřícných kroků přímo ve státní správě zvyšováním účelové kvalifikace zaměstnanců, a to především tam, kde z jakýchkoli důvodů existuje nejvíce překážek vzájemné komunikace. Ať už jde o druh klientely, porozumění podstatě problémů, umění překonávat myšlenkové stereotypy a předsudky či schopnost překročit lokální horizonty. Zatímco efektivnost některých proromských aktivit byla respondenty zpochybňována, zlepšování vzájemné komunikace mezi představiteli státní správy, místních samospráv a Romy viděla jako smysluplnou cestu k řešení problémů soužití naprostá většina z nich“.*⁹

Vláda svou roli viděla především ve výkonu přijatých opatření a v motivaci nižších územních složek k převzetí a aktivnímu prosazování těchto opatření. Zprávu schválila vláda a přijala usnesení č. 686/1997, které představuje stěžejní dokument. Důležitým aspektem tohoto materiálu je, že ačkoli vychází v přístupu k Romům z občanského principu, tedy rovnosti všech občanů bez jakéhokoli skupinového znevýhodnění, je zde formulována možnost použití různých zvýhodňujících opatření pro znevýhodněné skupiny obyvatel, v zájmu nastolení rovnosti. Ve zprávě je přitom spíše vágně formulováno, že se jedná „ ... o taková opatření, která by pomohla těmto skupinám zapojovat se do společenských procesů, využívat vymožeností občanské společnosti a splňovat výchozí předpoklady, které jsou ostatním skupinám do značné míry dány jejich

---

⁹ Souhrnná zpráva o situaci romských komunit v České republice (tzv. Bratinkova zpráva) - usnesení vlády ze dne 29. října 1997 č. 686. *Tspweb.cz* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.tspweb.cz/dokument-fulltext.shtml?x=133515>

historickým, sociálním a kulturním zázemím. Tento přístup lze chápat spíše jako kompenzaci jejich původního znevýhodnění, které je navíc ve svých důsledcích zátěží pro celou společnost“.

Zpráva o situaci romské komunity v České republice z roku 1997, kterou předložil vládě tehdejší ministr bez portfeje Pavel Bratinka, považovala za jednu z klíčových oblastí nápravy oblast vzdělávání, které bylo vnímáno za zásadní pro úspěšné řešení romského problému a integraci Romů do majoritní společnosti. Již v polovině devadesátých let umožnilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR formou metodických pokynů i změn v zákonech školám zavést několik významných „vyrovnávacích“ akcí pro lepší adaptaci zejména romských dětí na základních školách. Jednalo se především o otevírání přípravných tříd pro děti ze „sociokulturně“ znevýhodněného prostředí a zaměstnávání romských pedagogických asistentů. Přípravné ročníky při základních a zvláštních školách se začaly zřizovat už od školního roku 1993/94 a jejich cílem bylo během jednoho školního roku připravit děti z problémových rodin na vstup do první třídy. V roce 1998 bylo jejich postavení uzákoněno zákony č. 561/2004 a č. 563/2004, jež upravovaly předpisy o pedagogických pracovnících.¹⁰

Ve školním roce 2000/2001 byly přípravné třídy zřízeny už ve více než stovce základních a zvláštních škol a též v mateřských školkách. Romským dětem se v nich věnovalo na 230 romských pedagogických asistentů. Ve školním roce 2013/2014 byl počet přípravných tříd 244 a počet dětí, které tyto třídy navštěvovaly, dosáhl čísla 2597. Ve stejném školním roce 2013/2014 pak pracovalo v českých školách 517 pedagogických asistentů. Většina z nich pracovala v Ústeckém kraji (86), Moravskoslezském (72) a Olomouckém kraji (52).¹¹

Pedagogičtí asistenti pomáhají žákům lépe se vyrovnat s prostředím ve škole a asistují učitelům při rozličných vzdělávacích činnostech, při komunikaci se žáky; spolupracují rovněž s rodinou žáka i s jeho místní komunitou. V případech

---

¹⁰ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. *Msmr.cz* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.msmr.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

¹¹ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013. *Vlada.cz* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>

nedostatku finančních prostředků může ředitel školy na krajském úřadě podat žádost o zaměstnání pedagogického asistenta s patřičným odůvodněním této výdajové položky. Školy navíc mohly pracovat podle svých vlastních rámcových vzdělávacích programů upravených pro potřeby romských žáků. Ty se zaměřovaly především na rozvoj jazyka a slovní zásoby, logického myšlení či jemné motoriky. Později byly stávající programy doplněny též o vládní program podpory romských středoškolských studentů. Přípravné ročníky pak mnohdy doplňují i bezplatné školky pro děti ze znevýhodněného prostředí (rozuměno zejména romské), které zaručují lepší přístup romských dětí ke vzdělání a adaptaci na podmínky studia na základních školách. Za specifický způsob afirmativních programů se v českém prostředí dají považovat i středoškolská stipendia. Počet romských studentů na středních a vyšších školách se i díky nim pomalu zvyšuje.¹²

Za afirmativní akce se v českém prostředí dají považovat též programy na podporu romských žáků a studentů. Od roku 2000 jsou z iniciativy Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity středním školám pro jejich romské žáky poskytovány zvláštní dotace na úhradu některých nákladů spojených se studiem. Z těchto dotací je žákům možno uhradit školné, ubytování ve školním internátu, stravování ve školní jídelně, školní a ochranné pomůcky.¹³

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR vypisuje od roku 2004 dotační program *Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol*.¹⁴ Prostředky tohoto projektu jsou určeny na podporu těch romských žáků, kteří jsou občany ČR a jejichž rodinám způsobují náklady spojené se středním nebo vyšším odborným vzděláváním značné potíže. O finanční prostředky z tohoto programu mohou žádat žáci pouze prostřednictvím právnické osoby zapsané ve školském rejstříku, jinými slovy žádají pouze školy, které romští žáci a studenti navštěvují. Příspěvek je určen na úhradu sešitů, školních potřeb a učebních materiálů či v případě potřeby též cvičebního úboru,

---

¹² Romů s titulem přibývá. Elita menšiny se rozrůstá i díky stipendiím. *Idnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pribyva-romskych-vysokoskolaku-dor-domaci.aspx?c=A140715_185827_domaci_jj

¹³ Urbanová, Jana: 2008 – Romské etnikum a otázky vzdělávání. Brno.. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/224931/ff_m/MP_I_B.pdf. Diplomová práce. FF MUNI.

¹⁴ Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na období září - prosinec 2013.. Msmt.cz [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/podpora-socialne-znevychodnenych-romskych-zaku-strednich-skol-1>

pracovních oděvů, ale také psacího či šicího stroje nebo osobního počítače, pokud jsou tyto pomůcky zapotřebí k výuce či domácí přípravě. Výše dotace ministerstva školství může dosahovat až 10 000 Kč na jednoho žáka a rok.¹⁵

Podle údajů Rady vlády pro národnostní menšiny požádalo např. v roce 2004 o dotaci svého studia přes 1 400 romských studentů středních škol, z čehož lze usuzovat, že skutečný počet romských středoškoláků bude ještě vyšší. I když jsou tato čísla povzbudivá, znamenají jen tolik, že z přibližně 25 000 romských mladistvých ve středoškolském věku studovalo v daném roce střední školu 1 441 z nich, tedy jen 5,8 %. Přesto je to číslo povzbudivé zejména ve srovnání s rokem 1989, kdy na všech středních školách na území České republiky bylo ke studiu zapsaných pouze 30 romských studentů.¹⁶

Téma afirmativních akcí a představa, že by mohlo dojít k jejich masivnějšímu uplatňování v českém prostředí, polarizuje do značné míry nejen veřejnost, ale samozřejmě i politiky. Ideový střet nastal například v případě schválení zákona o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací, který se dostal do povědomí svým zkráceným označením „antidiskriminační zákon“. Tento zákon byl schválen v červnu 2009 (za českého předsednictví Radě EU) poté, co Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR po více než roce obstrukcí přehlasovala veto prezidenta Václava Klause. Česká republika tak zažehnala reálnou hrozbu zahájení řízení před Evropským soudním dvorem, neboť se svým vstupem do EU zavázala též k převzetí práva ES do svého právního řádu. Schválený zákon zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a v návaznosti na Listinu základních práv a svobod a mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního pořádku České republiky, blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace zejména ve věcech práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, sociálnímu zabezpečení, vzdělání a jeho poskytování, ke zboží a službám a bydlení. Za diskriminaci se dle vyhlášeného antidiskriminačního zákona považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění

---

¹⁵ Vyhlášení programu „Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol na leden – červen 2011“. *Msm.cz* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.msm.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyhlaseni-programu-podpora-socialne-znevuhodnenych-romskych-3>

¹⁶ Zpráva o stavu romských komunit v České republice. *Vlada.cz* [online]. 2004 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/zprava-o-stavu-romskych-komunit-7721/>.

k diskriminaci. Diskriminace je pak v úpravě antidiskriminačního zákona rozlišována ve formě diskriminace přímé (tj. jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází s jinou osobou ve srovnatelné situaci) a diskriminace nepřímé (tj. jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního kritéria nebo praxe je jedna osoba znevýhodněna oproti ostatním osobám).¹⁷

Někteří čeští kritici afirmativních akcí své negativní stanovisko k antidiskriminačnímu zákonu odůvodňovali mimo jiné i tím, že EU skrz tento zákon vyvíjí tlak na členské země, aby afirmativní opatření aktivně zaváděly a uplatňovaly, vynutili si to okolnosti.

Záběr z demonstrace Národní strany proti pozitivní diskriminace menšin a antidiskriminačnímu zákonu před Domem národnostních menšin z 22. března 2008. Demonstrace přibližně 20 aktivistů byla Magistrátem hl. m. Prahy rozpuštěna z důvodu podněcování nenávisli vůči etnickým menšinám, které se svými proslovy dopouštěli někteří z řečníků. Foto: Idnes.

Především v § 7 antidiskriminačního zákona se připouští, že za diskriminaci není považováno rozdílné zacházení z důvodu pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, pokud je toto rozdílné zacházení objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné. Za diskriminaci se podle § 7 též nepovažují taková opatření, jejichž cílem je předejít nebo vyrovnat nevýhody vyplývající z příslušnosti osoby ke skupině, která je považována za

---

¹⁷ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). *Mpsv.cz* [online]. 2009 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z198_2009

znevýhodněnou. Ve stejném § 7 se pak v bodě 3 předcházející ustanovení upravují tak, aby nedocházelo k tomu, co kritici nazývají „obrácenou diskriminací: „ ... *Ve věcech přístupu k zaměstnání nebo povolání nesmí opatření (...) vést k upřednostnění osoby, jejíž kvality nejsou vyšší pro výkon zaměstnání nebo povolání, než mají ostatní současně posuzované osoby.*“¹⁸

K afirmativním akcím se přitom ve stejném duchu vyjadřuje již zákoník práce. Za diskriminaci totiž nepovažuje dočasná opatření zaměstnavatele směřujících tomu, aby při přijímání fyzických osob do pracovněprávního vztahu, při odborné přípravě zaměstnanců a příležitosti dosáhnout funkčního nebo jiného postavení v zaměstnání bylo dosaženo rovnoměrného zastoupení mužů a žen, pokud k takovému opatření existuje důvod spočívající v nerovnoměrném zastoupení mužů a žen u zaměstnavatele. Postup zaměstnavatele však nesmí směřovat v neprospěch zaměstnance opačného pohlaví, jehož kvality jsou vyšší než kvality fyzické osoby (zaměstnance), vůči které zaměstnavatel uplatňuje dočasné opatření (viz § 16 Zákoníku práce).

K vyrovnávacím postupům se hlásí též některé politické strany v současnosti. Přínos vyrovnávacích postupů kupříkladu schvaluje ve svém materiálu *Rámcový program pro záležitosti Romů a sociálně vyloučených lokalit* odborná komise České strany sociálně demokratické pro záležitosti Romů a sociálně vyloučených lokalit. V materiálu předseda komise a zároveň vedoucí oddělení sociální péče na Úřadu MČ Praha 14, David Beňák, argumentuje, že praktické uskutečňování vyrovnávacích postupů a akcí nemusí být podmíněno novým zákonem a postačuje, pokud budou daná opatření v souladu s právním pořádkem. Pak totiž takové postupy budou odpovídat článku 1 odst. 4 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace.¹⁹ Obdobně upravuje možnost vyrovnávacích akcí i Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.²⁰ Vyrovnávací postupy v případě romských žen by pak umožňovala Úmluva o

---

¹⁸ Viz též zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. *Mpsv.cz* [online]. 2006 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z262_2006_6

¹⁹ Úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace schválilo Valné shromáždění OSN v roce 1965. Bývalá Československá socialistická republika podepsala a ratifikovala tento dokument v roce 1966 (v platnost pro ČSSR vstoupila až v roce 1969). Český překlad byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 95/1974 Sb

²⁰ Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin Rady Evropy Česká republika podepsala bezprostředně po otevření k podpisu v roce 1995 a ratifikovala pak v roce 1997. Pro ČR vstoupila v platnost v roce 1998. Viz český překlad dokumentu ve Sbírce zákonů pod č. 96/1998 Sb.

odstranění všech forem diskriminace žen, kterou přijalo Valné shromáždění OSN v roce 1979.²¹

Tyto úmluvy jsou ale podle člena Rady vlády pro záležitosti romské menšiny Davida Beňáka nedostatečné, protože nezavazují stát, aby takové postupy vůči Romům a dalším skupinám osob aktivněji prosazoval či dokonce inicioval a zaváděl. Například ve vzdělávacím procesu je mnoho právních předpisů, které upravují diferenciovaný přístup k dítěti a které nevytvářejí stav diskriminace, i když porušují zásady rovnosti (rovný přístup ke všem dětem). Rovněž i zdravotně postižení a další skupiny lidí (propuštění vězni, lidé s alternativními tresty, narkomani) jsou nejen diferencovaně chráněni, ale úřady a další subjekty s nimi zacházejí diferencovaně podle jejich potřeb a možností poskytovatele pomoci. Obdobné předpisy je dle Davida Beňáka třeba vypracovat a přijmout pro použití vyrovnávacích postupů pokud jde o Romy a další menšinové skupiny. Vyrovnávací postupy týkající se Romů je proto třeba zavádět všude a vždy, pokud to je ve smyslu Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace přípustné.

V doktorské práci se též podrobněji věnuji postavení žen v české politice a problematice kvót, které se často zmiňují jako nejefektivnější způsob zvýšení jejich zastoupení a participace na rozhodování např. v politických stranách či v managementu soukromých či státních společnostech.

---

²¹ Úmluvu podepsala bývalá Československá socialistická republika v roce 1980 a ratifikovala v roce 1982 (v platnost vstoupila dnem 18. března 1982). Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů pod č. 62/1982 Sb.

Závěr

Afirmativní opatření jsou zkrátka tématem rozdělujícím společnost v České republice i ve světě. Toto tvrzení na stránkách doktorské práce zaznělo opakovaně. V současnosti také jasněji začíná být zřejmé, že v podobě a v rozsahu, v jakém dnes afirmativní akce fungují, již neodpovídají stávající situaci. Ve své práci jsem tak hledal cestu, kterou by se preferenční opatření měla vydat, aby mohla nadále sloužit těm, kteří je nejvíce potřebují. Upozornil jsme též na fakt, že v USA jejich prostřednictvím může docházet k diskriminaci velké části amerických občanů ze strany federální vlády.

Bylo to tak od samého počátku. Stejně tak jako sérum na hadí uštknutí obsahuje malou dávku hadího jedu, i opatření proti diskriminaci musela být částečně diskriminující, aby mohla být skutečně účinná. Vedlejší účinky v tomto případě dopadly na ty, kteří, ať vědomě či nevědomě, profitovali ze své příslušnosti k majoritní skupině populace. Přímo úměrně s tím, jak se vedlejší účinky zesilovaly, přicházel i tlak na jejich přehodnocení. Nejlépe lze situaci ilustrovat na příkladu dnešních Spojených států, které jsou jiné, než bývaly na počátku sedmdesátých let 20. století. I problémy USA jsou dnes jiného rázu. Dříve tato země potřebovala účinný nástroj, jak efektivně bojovat s diskriminačními praktikami zaměstnavatelů. Jejím boj byl veden vidinou nápravy života těch, kteří byli po dlouhou dobu zbaveni své svobody s odůvodněním, že na ní vinou barvy své pleti nemají nárok. Míra příkoří, která byla na afroamerickém obyvatelstvu napáchána, dosahovala rozměrů, že by legalizovala v podstatě jakoukoliv formu nápravy. A systém institucionalizovaného upřednostňování menšin (a částečně žen) v oblasti pracovního trhu a vzdělání byl logickou, pochopitelnou a rozumnou volbou. Navíc se nejednalo o extrémní rozhodnutí, které by větší části bělošské populace zasáhlo výraznějším způsobem do profesního či soukromého života. Důvody, které dříve plně ospravedlňovaly afirmativní akce na rasovém základě, dnes ovšem již ztratily mnoho na svém významu. Hlavní cíl se totiž podařilo do velké míry naplnit. Nejenom díky afirmativním akcím se dnešní americká společnost vyznačuje silnou a sebevědomou černošskou střední třídou. Jestliže dříve byly sport a hudba pro ctižádostivé a talentované Afroameričany s touhou uplatnit se

snad jedinými oblastmi, ve kterých neplatila přísná segregace a diskriminační opatření, dnes prakticky neexistují profese, ve kterých by neměli američtí černoši své zástupce na samém vrcholu. Postupné oslabování dominantní pozice bělošské části americké společnosti na úkor hispánské, černošské a asijské menšiny se zákonitě projevilo i na skladbě federální administrativy a volených reprezentantů. Od začátku 70. let vzrostl počet menšinových (nebělošských) voličů v USA čtyřnásobně a blíží se hranici 30 %. S růstem jejich zastoupení rostl samozřejmě též jejich politický vliv. Když se v roce 2008 stal americkým prezidentem Barack Obama (který své černošské rysy získal díky otci pocházejícímu z africké Keňi), úspěšně se tím završil i příběh o emancipaci především amerických občanů černošského původu. Ti na své cestě za úspěchem museli urazit mnohem delší a bolestivější trasu než většina ostatních. Pomyslným počátkem jejich cesty bylo přecpané podpalubí otrokářských lodí, v němž zbavení veškerých svobod a drženi v řetězech čekali na transport do nového světa. Zvolením Baracka Obamy 44. prezidentem Spojených států amerických v roce 2008 a jeho znovuzvolením v listopadu 2012 se tato cesta za svobodou a uznáním uzavírá, aby se stala jedním z nejvíce fascinujících příběhů lidské historie.

Ti, pro které byly afirmativní akce od počátku nepřijatelným zásahem do svobod jiných lidí a obrácenou diskriminací, by si ale měli být dobře vědomi všech okolností, které jejich zavedení do každodenního života předcházely. Statisícům (nejenom) mladých Afroameričanů se díky nim dostalo odpovídajícího vzdělání, kvalitnějšího zaměstnání a důstojnějšího života a z množství jejich individuálních úspěchů pak mohla profitovat americká společnost jako celek.

Summary

The term *affirmative action* (U.S. English), or positive discrimination (British English) means positive steps taken to increase the representation of women and minorities in areas of employment, education, and business from which they have been historically excluded.

In search for the roots of Affirmative action I start at the very beginning of (the) US history describing institutionalized forms of slavery and later on segregation to demonstrate how deep and strong this exclusion was. Since the late 1960s this expression has been used to refer to policies that go beyond the simple prohibition of discrimination on grounds of race, national origin, and sex in employment practices and educational system. These policies require some further action, *affirmative action*, to make jobs and promotions and admissions to educational programs available to individuals from groups that have historically suffered from discrimination in gaining these opportunities or are, whether discriminated against or not by formal policies and informal practices, infrequently found in certain occupations or educational institutions and programs.

In an effort to create an *unprejudiced* picture of this phenomenon of American modern society I try to open my work for arguments of both side, the proponents and the opponents of affirmative action with the awareness of how controversial this issue for American citizens is. The work however comes to an conclusion, that affirmative action programs as they are and work at the moment do not correspond with the present situation. Výběr z použité literatury

i. Knižní publikace;

- BERGMANN, Barbara R. *In defense of affirmative action*. New York: BasicBooks, 1996, ix, 213 p. ISBN 04-650-9833-9.
- CAREY, K.; *The Funding Gap: Low- income and Minority Students Still Receive Fewer Dollars in Many States*, Washington, D.C., Education Trust 2003
- COHEN, Carl, James P STERBA *Affirmative action and racial preference: a debate*. New York: Oxford University Press, 2003, xv, 394 p. Point/counterpoint series (Oxford, England). ISBN 01-951-4895-9.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Spojené státy americké: společnost a politika*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002, 298 p. ISBN 80-727-7141-8.
- FULLINWIDER, Robert K. *The reverse discrimination controversy: a moral and legal analysis*. Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield, 1980, xi, 300 p. ISBN 08-476-6901-7.
- GLAZER, Nathan. *Affirmative discrimination: ethnic inequality and public policy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1987, xxv, 248 p. Vlastní překlad. ISBN 06-740-0730-1.
- JANDA, Kenneth, BERRY, J., Goldman J., Huff E.. *Výzva demokracie: systém vlády v USA*. Vyd. 1. Překlad Dagmar Boušková. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, 423 s. Studijní texty (Slon), 16. sv. ISBN 80-85850-54-0.
- KAHLENBERG, Richard D.; *Can separate be equal? The Overlooked Flaw at the Center of No Child Behind*, New York, A Century Foundation, 2004
- KAHLENBERG, Richard D. *The Remedy: Class, Race, and Affirmative Action*. New York: Basic Books 1996
- LIPSET, Seymour Martin. *Dvousetná zbraň: rub a líc americké výjimečnosti*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Martin Pokorný. Praha: Prostor, 2003, 380 s. Obzor (Prostor), sv. 49. ISBN 80-726-0094-X.
- LIPSITZ, George. *The possessive investment in whiteness: how white people profit from identity politics*. Philadelphia: Temple University Press, 1998, xx, 274 p. ISBN 15-663-9635-2.
- PITHART, P.: *Zvýhodňování znevýhodněných - právo na nerovnost? Minulost a současnost práv občanů, národů a národnostních menšin*. 1. vyd. Klub UNESCO, Kroměříž 1998, s. 31.
- RAWLS, John. *A theory of justice: how white people profit from identity politics*. Rev. ed. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 1999, xxii, 538 p. ISBN 06-740-0078-1.
- TINDALL, George Brown, D. E. SHI. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Překlad Alena Faltýsková. Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2008, 904 s. Dějiny států. ISBN 978-807-1065-883.

- WILSON, William J. *When work disappears: the world of the new urban poor*. 1st ed. New York: Distributed by Random House, Inc., 1996, xxiii, 322 p. ISBN 06-797-2417-6.

ii. Periodika, články

- FIALA, T. Obrození ghetta. *Nový prostor*. 2009, č. 339, str. 14-15.
- HANUŠ, Jiří. USA - soumrak vzdělání?. *Přítomnost*. 1992, s. 27.
- KAMÍN, Tomáš. Affirmative Action – obrácená forma diskriminace? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2001, č. 4, s. 377-382.
- KAMÍN, Tomáš. Lidská práva ČHV. 2000, č. 3., s. 21 – 30.
- KLVAŇA, Tomáš. Ve znamení pozitivní diskriminace. *Respekt*. 1995, č. 28, str. 17.
- KOTLOWSKI, Dean J. Richard Nixon and the Origins of Affirmative Action. *The Historian*. 1998, vol. 60, issue 3, s. 212-234. DOI: 10.1002/9781444340952.ch12.
- KUSÝ, Tomáš. Pozitivná diskriminácia. *Deník SME*. 2004
- LUKEŠ, Dominik. Chvála pozitivní diskriminace. *Literární noviny*. 2005, roč. 16, č. 41.
- NAGEL, Thomas. Equal Treatment and Compensatory Discrimination. *Philosophy and Public Affairs*. 1973, vol. 2, no. 4.
- THOMPSON, Judith Jarvis. Preferential Hiring. *Philosophy and Public Affairs*. 1973, vol. 2, no. 4.

iii. Legislativní a úřední dokumenty

- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. *Www.osn.cz* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z:<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-ras.diskriminace.pdf>
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. *Www.osn.cz* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z:<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. *Www.osn.cz* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z:<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-ras.diskriminace.pdf>
- Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 111 o diskriminaci (zaměstnání a povolání), 1958. *Cmkos.cz* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z:http://www.cmkos.cz/data/articles/down_688.pdf

- Mezinárodně-právní standardy ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Poradna-prava.cz* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://poradna-prava.cz/diskriminace/standardy.phtml.htm>
- EVROPSKÁ SOCIÁLNÍ CHARTA (Turín, 18. října 1961). *Mpsv.cz* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf>
- RÁMCOVÁ ÚMLUVA NA OCHRANU NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN. *Vlada.cz* [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/ramcovka_letak.pdf
- Evropská charta regionálních či menšinových jazyků Štrasburk 5. listopadu 1992. *Mkcr.cz* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/Evropska-charta-regionalnich-ci-mensinovy-ch-jazyku.pdf>
- European Convention on Nationality Strasbourg, 6.XI.1997. *Conventions.coe.int/* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv. *Echr.coe.int* [online]. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf
- Executive order 11246. *Dol.gov* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/compliance/laws/comp-eeo.htm>
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. *Osn.cz* [online]. 1979 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>
- Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. *Un.org* [online]. 1992 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r135.htm>
- Executive order 11246. *Dol.gov* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/compliance/laws/comp-eeo.htm>
- GRATZ V. BOLLINGER (02-516) 539 U.S. 244 (2003) Reversed in part and remanded. *Law.cornell.edu* [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: <http://www.law.cornell.edu/supct/html/02-516.ZS.html>
- ÚHL P., RYCHETSKÝ P.: Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti.
- Usnesení vlády č. 686 ze dne 29. října 1997 (tzv. Bratinkova zpráva). *Tspweb.cz* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.tspweb.cz/dokument-fulltext.shtml?x=133515>
- Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013. *Vlada.cz* [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>
- PODPORA SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL A STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL NA

- OBDOBÍ ZÁŘÍ - PROSINEC 2013. Msmt.cz [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/podpora-socialne-znevychodnenych-romskych-zaku-strednich-skol-1>
- VYHLÁŠENÍ PROGRAMU „PODPORA SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL A STUDENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL NA LEDEN – ČERVEN 2011“. Msmt.cz [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyhlaseni-programu-podpora-socialne-znevychodnenych-romskych-3>
  - Zpráva o stavu romských komunit v České republice. Vlada.cz [online]. 2004 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/zprava-o-stavu-romskych-komunit-7721/>.
  - ZÁKON č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Mpsv.cz [online]. 2009 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z198_2009
  - RAKUŠANOVÁ, P. LINEK, L., et al. 2004. Analýza nízkého počtu žen v politických a rozhodovacích funkcích. Závěrečná zpráva projektu MPSV ZVZ 111.

iv. Akademické práce a vědecké články

- ABDULLAH, Firdaus Hj. Affirmative Action Policy in Malaysia: To Restructure Society, to Eradicate Poverty. Ethnic Studies Report, Vol. XV, No. 2, July 1997
- BARŠA, P. a A. BARŠOVÁ. Afirmitivní akce: Jiná diskriminace, anebo cesta k různosti. In: *Sborník prací FSS MU*. Brno, 2003. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080305104524.pdf>
- CHOLEVOVÁ, Marcela : Pozitivní akce - inspirativní cesta k vyrovnání startovacích podmínek. Cholevová, Marcela. In: *Studia territorialia*. Práce katedry amerických studií IMS FSV UK / Praha : Karolinum 1, č. 1, (2001 [vyd. 2002],) s. 155-273.
- DAHLERUP, Drude. Kvóty – Skok k rovnosti?: Potřeba mezinárodního srovnání používání volebních kvót ke získání rovného politického občanství žen. In: *Švédsko: Oddělení politických věd, Universita Stockholm*, 2002. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/docs/kvoty-skok-k-rovnosti.pdf>
- URBANOVÁ, Jana. *Romské etnikum a otázky vzdělávání*. Brno, 2008. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/224931/ff_m/MP_I_B.pdf. Diplomová práce. FF MUNI.

v. Internetové zdroje

- African-American Religion. *Afroamhistory.com* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://afroamhistory.about.com/od/africanamericanreligion/>
- African-American History Timeline. *Infoplease.com* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.infoplease.com/spot/bhmtimeline.html>
- Congress Apologizes for Slavery, Jim Crow. *Npr.org* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=93059465>
- Administration of Richard Nixon (1969-1974) Disposition of Executive orders signed by President Richard Nixon:. *Archives.gov* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: <http://www.archives.gov/federal-register/executive-orders/nixon.html>
- John F. Kennedy Inaugural Address. *Americanrhetoric.com* [online]. 1961 [cit. 2015-02-03]. Vlastní překlad. Dostupné z: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkinaugural.htm>
- Equal Employment Opportunity Commission. *Thefreedictionary.com* [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Complaints+under+Title+VII+of+the+Civil+Rights+Act+of+1964>
- AFFIRMATIVE ACTION: COURT DECISIONS. *Ncsl.org* [online]. 2013 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.ncsl.org/research/education/affirmative-action-court-decisions.aspx>
- Fullilove v. Klutznick 448 U.S. 448 1980. *Http://teachingamericanhistory.org/* [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://teachingamericanhistory.org/library/document/fullilove-v-klutznick-448-u-s-448/>
- Global Database of Quotas for Women. [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.quotaproject.org/>
- Evropská komise hledá možnosti, jak překonat překážky bránící ženám v dosahování vedoucích pozic: Tisková zpráva. In: *Http://ec.europa.eu* [online]. 2012 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/12_213_cs.htm
- Rozbijme v Evropě „skleněný strop“: Evropský parlament podpořil návrh Komise o zastoupení žen ve vedoucích orgánech společností. *Europa.eu* [online]. 2013 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1118_cs.doc
- Norway Gender Parity. *Paulhastings.com* [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.paulhastings.com/genderparity/countries/norway.html>

- Facebooková stránka Stop Pozitivní Diskriminaci Stop Rasismu Naruby. [online]. [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <https://cs-cz.facebook.com/pages/Stop-Pozitivn%C3%AD-Diskriminaci-Stop-Rasismu-Naruby/386796124753899>
- Romů s titulem přibývá. Elita menšiny se rozrůstá i díky stipendiím. *Idnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pribyva-romskych-vysokoskolaku-dor-/domaci.aspx?c=A140715_185827_domaci_jj
- Statistiky a analýzy počtu žen v politice. *Padesatprocent.cz* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice>
- Vývoj zastoupení žen v PSP ČR (1996 - 2013). *Padesatprocent.cz* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/vyvoj-zastoupeni-zen-v-ppsp-cr-1996-2013>
- Analýza výsledků voleb do PS ČR 2013. *Padesatprocent.cz* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/analyza-snemovna-2013>
- Ženy ve vrcholné politice ČR. *Sanep.cz* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.sanep.cz/pruzkumy/zeny-ve-vrcholne-politice-cr/>
- POSTAVENÍ ŽEN V POLITICE OČIMA ČESKÉ VEŘEJNOSTI. *Padesatprocent.cz* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/docs/postaveni-zen-v-politice-ocima-ceske-verejnosti.pdf>
- Stanovy České strany sociálně demokratické. *Cssd.cz* [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://www.cssd.cz/data/files/stanovy_cssd-1.pdf
- Jane Hodges-Aeberhard - Afirmativní akce. *Mpsv.cz* [online]. Odstavec 23. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12464/afirmativni_akce1999.pdf